

Кононенко Н.В., асистент кафедри дошкільної педагогіки,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26,
м. Одеса, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ СИСТЕМНОЇ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗНАНЬ

Однією з ознак сучасного світу, яка потребує врахування в процесі підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності, виступає усвідомлення цілісності і системного характеру всіх процесів, що відбуваються у природі, суспільстві і життєдіяльності самої людини. Сприйняття світу крізь призму системного підходу і системних знань стають запорукою ефективності, удосконалення і покращання якості результатів людської діяльності у всіх сферах духовного і матеріального виробництва.

Потреба у розкритті суті системної якості знань, умов її формування в процесі професійної підготовки фахівців у вищі визначається визнанням системної природи речей і процесів, що оточують людину, і системного характеру її діяльності [1, 3]. Системність знань народжується з пізнання системної природи явищ і процесів і адекватного відображення їх у свідомості. При цьому змістом системності знань виступають поняття, судження, теорії, що описують структуру системи; характер і спосіб зв'язку її елементів, завдяки яким вони взаємодіють, впливають і доповнюють один одного, створюючи нову системну властивість [5, 6]. В контексті професійної підготовки у ВНЗ майбутніх педагогів дошкільної освіти, системна якість професійно-педагогічних знань виявляє структурованість і підпорядкованість особистих уявлень про сутність і природу дошкільного дитинства, закони і закономірності, принципи і напрями особистісного розвитку дітей раннього і дошкільного віку педагогічними засобами; про форми і методи, варіанти дій в

організації взаємодії учасників освітньо-виховного процесу ДНЗ. Системна якість професійно-педагогічних знань майбутніх педагогів дошкільної освіти виявляє ступінь інтегрованості у їх свідомості розрізнених знань з фахових методик і технологій виховання дитини в цілісну модель педагогічного процесу, що створюється і скеровується їх власною діяльністю.

Педагогічні умови розуміємо як якісну характеристику об'єктивних чинників освітнього середовища, що відображають основні вимоги щодо його організації; це сукупність об'єктивних можливостей, обставин педагогічного процесу, що цілеспрямовано створюються і реалізуються в освітньому середовищі та гарантовано забезпечують досягнення визначеної мети. Узагальнення наукових досліджень дозволяє дійти висновку, що вони об'єднуються переважно за трьома основними ознаками. Це педагогічні умови: 1) інформаційного спрямування, що базуються на удосконаленні змісту освіти або когнітивної (інтелектуальної) складової педагогічного процесу; 2) технологічного спрямування, що передбачають удосконалення форм, методів, засобів організації освітньої або навчальної діяльності; 3) особистісного спрямування, що передбачає активізацію, персоніфікацію, індивідуалізацію поведінки і діяльності суб'єктів освітнього процесу.

В дослідженні виходили з того, що розвиток і зміна якісних характеристик діяльності відбувається як розвиток і зміна якісних характеристик її суб'єкта [7]. При цьому джерелом розвитку виступають протиріччя між суб'єктом і об'єктом, які розв'язуються завдяки цілеспрямованій і спеціально організованій активності суб'єкта, в якій він виявляє своє ставлення до об'єкта і розуміння його властивостей. У процесі підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності це відношення ускладнюється і набуває особливої форми: реальний об'єкт, – педагогічний процес з розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку, на який мають бути спрямовані організаційні дії і педагогічні впливи вихователя, заміщується ідеальними уявленнями про нього. Майбутні педагоги фактично усвідомлюють і опановують не безпосередніх властивостей об'єкта і предмета професійно-педагогічної

діяльності, а знаннями про них. Тобто відношення між суб'єктом і об'єктом професійно-педагогічної діяльності у процесі підготовки майбутніх фахівців у виші набуває форми відношення студентів до навчальної інформації, у якій відображена сутність, структура, властивості їхньої майбутньої професійної діяльності з дітьми дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу.

Особливості змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності, уявлення про предмет і способи цієї діяльності в організації роботи з дітьми дошкільного віку полягають у тому, що він не представлений єдиною навчальною дисципліною, а розпорошений у багатьох навчальних курсах. Зважаючи на це, першою педагогічною умовою формування у майбутніх вихователів системної якості професійно-педагогічних знань виступає інтеграція змісту навчальних дисциплін на основі базових педагогічних понять, що відображають властивості педагогічного процесу як предмета професійної діяльності вихователя.

При визначенні наступної педагогічної умови було враховано, що не всі знання, що відбиваються у свідомості особистості, приймаються, переживаються і стають органічною складовою частиною її діяльності. Доведено, що людина може бути інформаційним носієм певних уявлень, моральних, етичних норм, професійних знань тощо, але при цьому не використовувати їх у власній діяльності, не приймати і не переживати їх як значущу для себе цінність [7].

Становлення майбутнього педагога дошкільної освіти в процесі професійної підготовки є багатоаспектним, але завжди індивідуальним процесом розвитку особистості у межах професійної діяльності. За цих умов особливого значення набуває самостійний пошук майбутніми педагогами шляху професійного становлення, вибір особистісної позиції, методів, стратегії і стилю професійної діяльності, визначення предмета і мети практичної дії, що виявляє його неповторну індивідуальність як фахівця і суб'єкта. Натомість підготовка майбутніх вихователів до професійної діяльності у ВНЗ

здійснюється на базі теоретичних уявлень, створених іншими суб'єктами (авторами підручників, викладачами і т.ін.). Ця характерна риса сучасного навчального процесу призводить до розриву між образом реального педагогічного процесу і його ідеальними конструктами. Подолати цей розрив можна у разі самостійної пізнавальної діяльності майбутніх вихователів, спрямованої на виділення, усвідомлення і осмислення змісту і способів їх професійної діяльності, що пропонуються їм в інформації з навчальних дисциплін.

Самостійне опрацювання навчальної інформації і представлених у її змісті уявлень є запорукою усвідомлення і створення студентами, як суб'єктами навчальної діяльності, власного продукту пізнавальної діяльності – особистого знання, що відтворює їх внутрішню ментальну модель педагогічної дійсності. Створення такого особистого знання є результатом переростанням зовнішнього і об'єктивного змісту підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності у внутрішній і суб'єктивний зміст їх професійно-педагогічних знань. На підставі наведених міркувань другу педагогічну умову формування системної якості професійно-педагогічних знань майбутніх педагогів дошкільної освіти визначаємо у такий спосіб: використання в процесі усвідомлення студентами базових педагогічних понять дослідницьких завдань, що вимагають розгляду педагогічних ситуацій відповідно до варіативності цілей професійної діяльності вихователя та її ресурсів.

Наступна педагогічна умова визначалась з урахуванням того, що природна здатність людини подумки створювати уявні моделі бажаного майбутнього виявляється у такому особливому виді пізнавальної діяльності як моделювання. Педагогічне моделювання фактично виступає перебігом від аналізу реального стану певної педагогічної ситуації до відтворення її ідеального стану у майбутньому. Воно базується на розумінні вихователем сутності педагогічного процесу і його закономірностей, різнобічних знаннях про складові педагогічного процесу, принципи, форми і методи його організації, чинники, що впливають на кінцеві результати. У процесі

моделювання студенти навчаються створенню ідеального образу професійно-педагогічної діяльності, усвідомлюючи власну систему уявлень щодо цієї діяльності і способів її здійснення.

У процесі навчання в ролі суб'єкта, що пізнає і опановує професійно-педагогічною діяльністю, виступає студент. Однак його роль як суб'єкта чи об'єкта навчальної діяльності, визначається викладачем, який своїми діями і вимогами встановлює межі для прояву свободи студентів, їх дій у виборі відповідного змісту засвоюваної навчальної інформації (знання) і способів її опанування. Декларування суб'єкт-суб'єктних відносин як основи педагогічного процесу нічого не змінює у його сутності. Для цього потрібно створення реальних обставин, що забезпечують саморозвиток й самовизначення студентів відносно змісту підготовки до професійно-педагогічної діяльності. Створення таких обставин забезпечує викладач: саме від нього залежить надання студентам права у здійсненні вибору і наявність відповідальності за його результати. Наведені міркування дають підстави сформулювати третю педагогічну умову формування системної якості професійно-педагогічних знань майбутніх педагогів – надання студентам в процесі моделювання розвитку педагогічних ситуацій права вільного вибору у визначені цілей професійної діяльності з навчання і виховання дітей дошкільного віку і способів їх досягнення.

Сформульовані і обґрунтовані за результатами теоретичного аналізу наукових джерел, педагогічні умови формування системності професійно-педагогічних знань майбутніх вихователів не мають прямого аналогу відтворення в навчальному процесі вищого педагогічного навчального закладу. Відтак, їх упровадження вимагає створення і використання спеціальної методики організації навчальної діяльності майбутніх педагогів в процесі підготовки до професійної діяльності у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверьянов А. Н. Системное познание мира: Методологические проблемы / А. Н. Аверьянов. – М. : Политиздат, 1985. – 263 с.

2. Антонова О. Є. Базові знання з педагогіки: становлення, розвиток, технологія формування: [монографія] / О. Є. Антонова. – Житомир : Житомирський держ. пед. у-т, 2003. – 208 с.
3. Блауберг И. В. Становление и сущность системного подхода / И. В. Блауберг, Э. Г. Юдин. – М., 1973. – С. 33–34.
4. Борытко Н. М. Исследовательский подход в преподавании педагогических дисциплин / Н. М. Борытко. // Обучение студентов педагогике. Аспект технологий. – Волгоград : Перемена, 1996. – С. 21–29.
5. Игнатъева Е. Ю. Менеджмент знаний в управлении качеством образовательного процесса в высшей школе: [монография] / Е. Ю. Игнатъева: НовГУ имени Ярослава Мудрого. – Великий Новгород, 2008. – 280 с.
6. Ксенчук Е. В. Системное мышление. Границы ментальных моделей и системное видение мира / Е. В. Ксенчук. – М. : Издательский дом «Дело» РАНХиГС, 2011. – 368 с.
7. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.